

107

I

13. det.

500 v. aiti.

24/50

A. Kõrre

ARVAMUSED JA ETTEPANEKUD PÕHISEADUSE EELNÕU KOHTA

15.01.92. seisuga

Preambula Laskurkorpuse veteranid (1): ... jõesse astunud põhiseaduse alusel...

Eesti Akadeemiline Õigusteade Selts (74): viimast lõikku on vaja parandada õigusliku järjepidevuse selgemaks välja ütlemiseks, asendades sõnad "jõesse astunud" sõnaga "jõustatud" ning sõna "asemel" sõnaga "asendamiseks".

V.Asmer (76): välja jätta sõnad "kõikumatus usus".

J. Telgmaa (90): .. mille eesmärk on olla oma kodanike heaolu ja eneseteostuse teenistuses.

Rakvere Maarahvaliit (141): viimane lõik asendada: "Võttis eesti rahvas 1938. aasta põhiseadusest lähtudes vastu uuendatud põhiseaduse 1992.aasta rahvahääletusel".

O.Langsepp (274): kolmandasse ritta lisada: "... mis on rajatud tööle, aususele, ..."

I PEATÜKK

Üldsääted

* § 1 T.Käbin (57), Rapla Maavalikogu (93): lisada sõna "demokraatlik", seega: Eesti on iseseisev ja sõltumatu demokraatlik vabariik....

* § 2 T.Käbin (57): uus sõnastus: Eesti Vabariigi maa-ala, territoriaalveed ja õhuruum on lahutamatu ja jagamatu tervik.

Eesti Vabariik on riiklikult korralduselt ühtne riik, mille territooriumi haldusjaotuse määrab seadus.

T.Ü.(68): Eesti riigi maa-ala ...

§ 3 V.Mihhailov (35): parem sõnastus oleks: Eesti riiki valitsetakse põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. § 3 lg.3 kuidas saab suurem olla väiksema osa!

* T.Käbin (57): § 3 uus sõnastus: Eestis teostatakse riigivõimu ainult põhiseaduse ja sellega kooskõlas olevate seaduste alusel. Rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtted ja normid on Eesti õigussüsteemi lahutamatu osa.

Eesti Vabariigi seadused avaldatakse ettenähtud korras.

Täimiseks saavad olla kohustuslikud üksnes avaldatud seadused.

ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikugrupp (56), A.Veisseriku (82): lg.1 jätta ära sõnad "sellega kooskõlas olevate".

lg.2 välja jätta.

Jõgeva Maavalitsus (198): Lg. 2: "keegi ei tohi" asemel "keegi ei saa".

§ 4 H.Kikas (4): EV kodanikuks saadakse sündimisel, kui üks vanematest on EV kodanik ja koduseks keeleks (emakeeleks) on eesti keel, ...

E.R.(40): võiks sõnastada täpsemalt: Eesti kodakondsus saadakse sündimisega, kui üks vanemaist on Eesti kodanik või hilisema seadusliku toiminguga.

* T.Käbin (57): § 4 koht on II ptk.-s ja sealgi ilma lg.2-ta ning veelgi enam muudetud kujul.

ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikugrupp (58): lg.2

algusesse lisada: Eesti Vabariigi....

A.Randlaine (194): Lg. 1 sõnastada: Eesti kodanikuks saadakse sündimisega, kui lapse ema on Eesti kodanik, või hilisema seadusliku toiminguga.

§ 5 V.Mihhailov (35): kuidas ja kes määrab kindlaks inimese rahvuse!

A.Blut (38): lisada : ... ja automaatselt saada Eesti Vabariigi kodanikuks.

E.R.(40): § tuleb kindlasti välja jätta. Ei tohi eelistada üht rahvust teisele. Riigi seisukohalt on tähtis ainult kodakondsus.

T.Käbin (57), ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58), Jõgeva Maavalitsus (198): § välja jätta.

ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): asendada: Eesti on iga eestlase kodumaa.

J. Telgmaa (91): Eesti rahvusest põlvneval isikul....

K.Viese (183): Seda paragrahvi võivad kuritahtlikult ära kasutada ka need eestlased, kes on võidelnud aktiivselt Eesti Vabariigi vastu.

* § 6 T.Käbin (57): Loodusvarad ja -ressursid on Eesti rahvuslik rikkus. * Kui töesti tahetakse midagi taolist öelda, tuleb seda teha korrektset.

§ 7 ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): sõnastada järgmises redaktsioonis: Eesti Vabariigi riigikeeleks on eesti keel; teiste rahvuste esindajate kompaktses elamises kohtades - eesti ja vene keel.

§ 8 EV Valitsuse riigisümboolika osakond (302): sõnastada § järgmiselt: Eesti rahvusvärvid on sini-must-valge. Riigilipu, -vapi ja -hümni, nende kasutamise alused ja kaitse sätestab seadus.

I peatükk Rapla Maavalikogu (93): lisada uued §-d:

§ Eesti Vabariigi riigijuhtimise süsteemi funktsioonideks on Eesti riigi, selle elanike, looduse ja kultuuri, samuti eesti rahva säilimise, normaalse toimimise ja arengu tagamine. Nende funktsioonide täitmine on kõigi Eesti Vabariigi riigijuhtimise organite ja riigijuhtide kohustus.

§ Eesti Vabariigi riigivalitsus ja kohalikud omavalitsused toimivad riigijuhtimisfunktsioonide täitmisel ühtse haldussüsteemina.

A.Käärmann (16): Esimeses peatükis peaks olema paragrahv: Eesti Vabariik kindlustab Eesti rahvuse säilimise ja arenemise tema põlisel kodumaal.

II PEATÜKK

Patriotism - vabadus ja uhkus

J. Telgmaa (91): jätta ära: seadusandliku, täidesaatva ja kohtuvõimu.

§ 10 Eesti Invaühing (78): lisada: kellegi õigusi ei tohi kitsendada sõltuvast tervislikust seisundist,...

J. Otto (123): Jätta ära sõna "keelest"

§ 11 V.Mihhailov (35): Üldtunnustatud norme ei ole olemas.

§ 12 lg. 3 A.A. (9): ... ei tohi kedagi kinni pidada üle seitsmekümne kahe tunni...

§ 12-16 Laskurkorpuse veteranid (1): Kas neid sätteid on vaja, võiksid olla kohtuvõimu juures.

U.Krüger (162): enne lõiku: "Võõrkeele kasutamise kohtus..." täiendada: "süüdistataval on olemata

108

kriminaalmenetluse liigist ja kriminaalasja uurimise alluvusest õiguse oma süüasja kiirele ja avalikule kohtulikule arutamisele".

§ 14 E.Tamm (69), A.Rast (294): lg.3. ei luba sundida isikut tunnistama oma lähedaste vastu. Kas teiste vastu tohib sundida? Kes on lähedane!

§ 17 I.Pärteilpoeg (174): Tuleks täpsustada seadusega lubatavad kodu puutumatus rikkumise juhud.

§ 18 T.Sepp (usuasjade talitus) (13), Usuasjade Talitus (288): Sõnastada lg. 2 teine lause: Kuulumine kogudustesse ja kirikutesse on vaba.

§ 19 U.Rohtvee (16): Tsensuuri Eestis ei ole.

PÄrnu majaanikud (2): Õigus saada vastust oma avaldustele ja järelepärimisele kõigi omavalitsuslike organite poolt tähtaegadel, millised on ette antud valitsuse määrustes.

K. Mäe (8): Kommunistliku, fasisitliku ja muu analoogilise propaganda on keelatud.

E.R.(40): viimases lg. välja sõna " riiklik"

M.Tusti 7.01.92 PM.: normi sõnastus annab ise võimaluse alamalseisval normil hakata prevaleerima konstitutsioonilise normi üle. Kitsendus tuleks välja võtta.

J. Telgmaa (91): vabalt saada ei tohi igasugune info olla.

U.Kernu (234): Loendatud kitsendustest ei piisa (arvutite info). Sõna- ja trükivabadust saab ka teisiti sõnastada.

E.Normak (175): ... levitada tõest informatsiooni ning avaldada oma argumenteeritud arvamusi sõnas ...

§ 21 F.Saar (80): lg.3 kas muudmoodi ei saagi erakonna tegevust lõpetada, kui peab kuriteo sooritama!

R.Rüüsak (124): " Mittekodanikel ei tohiks olla õigust koonduda erakondadesse..."

J.Arro (180): Lg. 1 sõnastada: "Kõigil on õigus koonduda ühingutesse ja liitudesse. Kodanikel on õigus moodustada poliitilisi erakondi. Välisriikide poliitiliste organisatsioonide tegevus on Eesti riigi territooriumil keelatud.

Eesti Ametiühingute Keskliit (245): AÜ-desse koondumise õiguse konkreetne fikseerimine on sama oluline kui erakondadesse. Lg. 1 sõnastada: "Kõigil on õigus koonduda oma huvidest lähtuvalt erakondadesse, ametiühingutesse, muudesse ühingutesse ja liitudesse, mille põhitegevuseks ei ole tulu saamine."

§ 23 M.Tusti 7.01.92 PM.: Kitsendus tuleks välja võtta.

J. Telgmaa (91): jätta välja: riigi julgeoleku, sest sellega võib keelata igasuguse protesti valitsuse vastu.

Järgeva Maavalitsus (198): Asendada "kõigil" sõnaga "kodanikel".

§ 24 K.Viese (183): Selguse mõttes sõnastada: Isiklikku või perekonnaellu meelevaldse sekkumise puhul on kõigil õigus seaduse kaitsele.

§ 25 K. Mäe (8): Seadus kaitseb kõiki perekonna liikmeid.

U.Rohtvee (16), K.Viese (183): Seadus kaitseb vanemaid ja lapsi.

V.Mihhailov (35), A.Pinding (143), K.Aarop (158), M.Karelson (247), Eesti Nudistide Selts (280): Vanemad ei ole võrdõiguslikud, kui seadus kaitseb ainult emasid.

ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): täiendada: Ühiskond on huvitatud laste kasvatamisest ja neile hariduse

andmisest. § 25 ja 35 Laskurkorpuse veteranid (1): Kes kaitseb pensionäre ja vanureid? Kas ei annaks neid paragrahve kokku panna?

A.Luts (136): Seadus kaitseb perekonda ja lapsi.

J.Müntel (272): viimane lause peaks olema: Riik toetab oma kodanikest lasterikkaid perekondi ulatuses, mis tagab sisuliselt nende ainelise võrdsuse pereliikme kohta võrreldes lastetute ja lastevaeste perekondadega.

§ 26 lg. 3. A.A. (9), ÜRRE (60): Lisada lõppu: ... kohustusega õppida eesti keelt.

§ 26 Eestimaa Rahvaste Ühendus (56): lg.3-le lisada: Igaühel on õigus saada eestikeelset õpetust. Rahvusvähemustele avatud koolides on õppekeeleks nende rahvuskeel. Vajaduse korral on rahvusvähemustel õigus saada emakeelne algharidus ka üldhariduslikes koolides.

A.Veisserik (82): viimane lõige: Hariduse andmine toimub riigi suunamisel.

J.Ütto (123), J.Arro (180): Igaühel on õigus saada eestikeelset õpetust. Rahvusvähemustele avatud koolides võib olla õppekeeleks nende rahvuskeel.

Eesti Maaametiühingute Liit (149): lg.3 teine lause välja jätta.

M.Ernits (221): Mida tähendab tasuta õppimine, kas seda, et õppemaksu ei ole või seda, et õppimine toimub riigi ja omavalitsuse kulul?

M.Karelson (247): teksti asemel: "Igaühel on õigus saada eestikeelset õpetust" tasuks kirjutada: " Õpetamine on riigikeeles".

§ 27 A.Pinding (143): sõnade "riigikaitse" asemel "riigitoetus".

§ 28 Eestimaa Rahvaste Ühendus (56): lg.1-le lisada: Igaühel on õigus säilitada või vajaduse korral ennistada oma rahvuslik kuuluvus.

lg.2 uueks redaktsiooniks pakume: Rahvusvähemustel on õigus rahvuslikule kultuuritegevusele, kultuuriomavalitsusele ja kultuuriautonomiale. Selle korra ja tingimused sätestab seadus.

§ 29 ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58), Hiiu Maavolikogu (92): § välja jätta.

J. Telgmaa (91): Jätta välja viimane lause kui teostamatu riigi ja kodaniku vahel näiteks Sillamäel.

§ 32 H.Lindmäe (46): lisada: Töö on iga töövõimelise kodaniku kohus ja au.

J. Telgmaa (91): Jätta ära esimene lause kui tühi deklaratsioon (sama kehtib ka §36 kohta).

A.Jakobson (244): Antud paragrahvis tuleks arvestada 1937. aasta põhiseaduse vastavaid tekste.

Eesti Ametiühingute Keskliit (245): Lg. 2 jätab võimaluse tööandjale keelduda töölepingut sõlmimast. Pakuksime: Töösuhted reguleeritakse töölepingutega ja kokkulepetega.

§ 33 A.Leps, PM 28. 12. 1991, K.Hein (181), Männiste (250): Omand on puutumatu ja seaduse kaitse all. (Järgnevad võimalikud piirangud).

U.Rohtvee (16), T.Varju (219): Omandi ohusolekuta võib omandit võõrandada ainult õiglase hüvituse eest seaduses sätestatud korras.

E.R.(40): omandiõigus on tagatud seadusega.

L.Üispuu (55): § 33 uus sõnastus, pikk 2 masinakirja

109

lehte.

Rapla Maavolikogu (93): omandiõigus peaks olema konkretiseeritud ühes eraomandi fikseerimisega.

A.Pinding (143), I.Pärtelpoeg (174), L.Palgi jt. (249): lg. 2 "Üldistes huvides" laialivalguv juriidiline termin.

A.Rast (294): sõnastus ebaõnnestunud.

§ 34 A.Pinding (143): § keelab sisuliselt alusetute ja näiliste kohustusõiguslike suhete tekkimise, oletatavasti juriidiliste isikute poolt.

§ 35 V.Mihhailov (35): paremini oleks: perekond on kohustatud hoolitsema oma abivajajate liikmete eest.

ÜRRE (60): lg.1 sõnastus vajaks korrigeerimist.

§ 36 V.Mihhailov (35): Ka seaduspärase tegevusega tekitatud kahju tuleb hüvitada.

ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): lg.2 viia § 5 lõppu.

P. Krooni, EV peasanitaararst (85): lg. 2: ...on kohustus rakendada meetmeid elukeskkonnavalvenemise vältimiseks ja hüvitadaterviisele, elu- ja looduskeskkonnale seadusvastase tegevusega tekitatud kahju.

J.Lippmaa (303): sõna "seadusvastane" ette lisada sõna "oma".

§ 37 H.Kikas (4), K.Jõksi (103), A.Sõber (121), K.L. (156): Jätta välja lõik: Omalgatuslik vastupanu ... (Me ei tohi soodustada EV vaenlasi ja vägivalda riigikorra vastu).

H.Metsvahi (50): § välja jätta.

J. Telgmaa (91): välja jätta, hoopis Eesti riik peab olema ustav kodanikule.

§ 38 A. A. (9), E.Jaaksoni (66), Remmelgas jt. (135), E.Kudisiim (167), D.Heinmann (276), V.Valvelt (278): Sõnastada lg. 1: Ühtki Eesti Vabariigi kodanikku ...

E.R.(40): lg.1: Ühtegi kodanikku ei tohi Eestist välja saata ilma seadusliku aluseta.

H.Metsvahi (50): § 38 lg.1 välja jätta.

F.Saar (80): lg.1 mida teha teiste riikide kodanikega, kodakondsuseta isikutega!

A.Luts (136): Täiendada illegaalselt või salaja Eestis elavad kodanikud kuuluvad väljasaatmisele.

§ 39 P. Krooni, EV peasanitaararst (85): Igal kodanikul on õigus saada teavet ametlikest dokumentidest riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes. Seda õigust võib seadusega piirata riiklike, äri- ja arstisaladuste kaitseks.

§ 40 E.Jaaksoni (66): sõnastada järgmiselt: Eesti riigiasutustes ja kohalikes omavalitsustes töötavad ametiisikud peavad omama Eesti kodakondsust.

§ 40 A.Luts (136): Täiendada sõnadega: "ametiisikutena peavad töötama riigiasutustes ja omavalitsuses Eesti kodanikud"

§ 44 L.Õispuu (55): kes, kui kauaks ja mille puhul kuulutab välja erakorralise seisukorra.

E.Tamm (69): Ilmselt ei ole õige § 44 kehtivust piirata ainult kodanike ringiga. Aga mittekodanikud.

M.Tusti 7.01.92 PM.: täpsemalt tuleks fikseerida, kuidas need kitsendused toimivad.

II peatükk H. Linnuse (5), Rapla Maavolikogu (93): Ei saa nõustuda põhiõiguste piirangutega, mis tulenevad hilisematest seadustest. Miks on välja jäänud 1938.a. põhiseaduses sätestatud "majanduse korraldamine õigluse põhimõttel" ja "Üldise jõukuse arendamine ja selle kaudu inimväärse üllalpidamise kindlustamine"?

L.Õispuu (55): II ptk. täiendada §-ga erastamisõigusest.

T.Käbin (57): II ptk. algusesse tuua § 4 ja sõnastada see järgmiselt: Eesti kodanikuks saamise, samuti Eesti kodakondsuse kaotamise tingimused ja korra määrab kodakondsuse seadus.

Edasine on literatuurne, mitte juriidiline tekst, mis tuleb algusest lõpuni läbi arutada, sest sellisel kujul ta põhiseadusesse ei kõlba.

T.Kotli (150): Antud peatükis tuleks kehtestada suurim karistumäär.

Vaher (255): Põhiõigustele tuleks lisada ka kohustused.

III PEATÜKK

Rahvas

§ 47 U.Rohtvee (16), E.R.(40), A.Maspuran jt.(41), H.Pool, 8 allkirja: täiendada: 1. Riigivanema valimistega

T.Käbin (57), Rapla Maavolikogu (93), A.Sõber (121), T.Ollema jt. (138), A.Passup (188), H.Zimmermann jt. (208), E.Aule (246): § 47 Rahvas teostab riigivõimu:

1) Riigikogu valimisega;

2) Vabariigi presidendi valimisega;

3) rahvahääletusega.

J. Telgmaa (91): lisada: riigikogu liikme tagasikutsumisega, riigivanema valimisega, rahvaalgatusega.

§ 48 T.Käbin (57): Hääleõiguslik on Eesti Vabariigi kodanik, kes on saanud kaheksateist aastat vanaks.

Hääleõiguslikud ei ole kodanikud, kes on kohtu poolt tunnistatud teovõimetuks.

§ 49 T.Käbin (57): muuta eelmise § viimaseks lõikeks järgmises sõnastuses: Seadusega võidakse piirata nende kodanike osavõttu valimistest, kes on kohtu poolt süüdimõistetud ja kannavad vabaduskaotuslikku karistust kinnipidamiskohtades.

§ 49 A.Leps, PM 28.12.1991: Kas on õige, et arestikambris olev isik kaotab automaatselt hääleõiguse?

J.Otto (123): Täiendada sõnadega "sõjaväes sundaega teenivad ajateenijad".

§ 50 T.Käbin (57): § koht on ptk.-s "Seadusandlus".

J.Külm (142), R.Laiva (201): viimane lõik sõnastada: "Rahvahääletusel vastu võetud otsus omab seaduse jõu, kui hääletamisest võttis osa pool Eesti Vabariigi valimisõiguslikest kodanikest ja poolthäälte arv ületas vastuhäälte arvu.

§ 51 J. Telgmaa (91): Jätta välja: valitsuse, teiste riigiorganite, kuna valitsus ongi Riigikogu täitevorgan.

U.Tihkan (286): lg.2 välja jätta.

III peatükk K.Viese (183): "Rahvas" vajab täiendamist ja sisulist avamist.

IV PEATÜKK

Riigivõim

§ 52 H. Grabbi RH 30.12.1991.: Nõrga riigipeaga süsteem koos proportsionaalsete parteivalimistega oleks suur eksitus.

Laskurkorpuse veteranid (1). Pärnu majaelanikud (2). Riigikogu valida viieks aastaks.

(6) Riigikogu koosseis maksimaalselt 80 saadikut

A.Sõber (121), M.Metsalo (299): koosseis 75 saadikut.

110

V.Mihhailov (35): välja proportsionaalsuse põhimõtte.
 T.Käbin (57), Rapla Maavalikoogu (93), L.Aulas (122).
 A.Lemslau (168), Järgeva Maavalitsus (198): jätta välja lg.2.
 lg.3 sõnastada: Riigikogu valimise korra määrab Riigikogu valimisseadus (siinjuures rõhutades: 1) loobuda sõnastusest "sätestab", aga ka "varemalt" - vt. § 54 jt. ning 2) iga kord, kui see on võimalik, tuua ka seaduse nimetus).
 T.Ü.(68), K.Hein (181): lg.2 välja jätta, sest mõiste "proportsionaalsus" ei ole üldtuntud-üldarusaadav.
 J. Telgmaa (91): peaks peale proportsionaalsuse ka territoriaalsust arvestama.
 J.Otto (123): Riigikogu koosneb 60 liikmest, ...
 H.Kuus (128): Peab olema sätestatud künnis 5%, et Riigikokku ei satuks ühemehe parteid.
 Unt (130): Peaks olema täpsustatud, millise proportsionaalsuse põhimõttel, kas rahvusliku, sotsiaalse, parteilise jne...
 Remmelgas jt. (135), J.Arvola (220), V.Mägi (260): Riigikogu koosneb 51 liikmest.
 § 53 T.Käbin (57): Riigikogu liikmete volituste alguse ja lõpu ajaks lugeda mitte Riigikogu esimese istungi kokkutulemine, vaid valimistulemuste väljakuulutamise.
 Vaher (255), M.Kaasik jt.(271): Riigikogu liige peaks andma vande kas Riigikohtu või avalikkuse ees.
 § 54 T.Käbin (57): jätta välja - see on valimisseaduse küsimus.
 J. Telgmaa (91): Varemalt tähendab eesti keeles sedasama, mis varem, seetõttu ei sobi.
 ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): lg.2 sõnastada järgmiselt: Riigikogu ennetähtaegsed valimised määratakse Presidendi poolt, kui Riigikogu liikmete enamus on vastu võtnud otsuse oma tegevuse ennetähtaegsast lõpetamisest.
 § 55 H.Lindmäe (46): saadik vähemalt 25 aastat vana.
 ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): peale sõnu "võib kandideerida" - lisada "teovõimeline".
 J.Otto (123): Riigikogusse võib kandideerida iga vähemalt 21 aastane hääleõiguslik Eesti Vabariigi kodanik, kes valdab täielikult eesti keelt . Täiendada lõige 2-ga järgmises sõnastuses "Riigikogu liikmeks ei või olla isik, kes nõukogude perioodil oli juhtival või vastutaval ametikohal Kommunistlikus parteis või repressiivaparaadis või oli nende informatoriks.
 § 56 A.Maspuran jt. (41): lg.2 lisada: Riigikogu liikmed ei tohi olla üheski riiklikus ametis ega kuuluda tulunduslike ettevõtete juhatusse või nõukogusse.
 I.Rooni (64): tuleb täiendada mõttega: Riigikogu istungitest arvestatava põhjusega aasta jooksul korduvalt puudunud saadiku asemele tuleb asendusliige. Kuhu jääb töödistsipliin!
 H.Mölder (98): sellesse §-i tuleks loetleda kõik (KGB-lased, EKP-lased jne.), kes ei saa kandideerida.
 Unt (130): Kui riigikogu liige puudub istungitelt ilma põhjusega, tuleks ta asendada asendusliikmega
 A.Pinding (143): Lg. 1 ... "kui ta tervislikul või muul põhjusel" asendada "kui ta tervislikul ja muul põhjusel".
 A.Lemslau (168), L.Kaber (224): Loetelusse tuleks lisada kaitseväge ülemjuhataja.
 § 57 H.Pool (90): p.5 ...peaministri ametivande andmisega riigikogu ees.

P .Krooni, EV peasanitaararst (85): p.7 ...ning peasanitaararsti.
 H. Pool (90): ... kinnitab ametisse ametivande andmisega Riigikogu ees.
 ÜRRE (60): p.9 vajalik oleks täpsustus, kelle ettepanekul.
 J. Telgmaa (91): lisada p. 12: või riigi osas.
 Rakvere Maarahvaliit (141): Kaitseväge ülemjuhataja asemele kaitseväge juhataja.
 U.Ragel (262): jätta P.12 siit välja ja anda see presidendi otsustada.
 J.Lippmaa (303): p.7 jätta ära sõnad: "... ja kaitseväge ülemjuhataja".
 § 58 E.Saar (39): valijaskond peaks saama oma valitud saadikuid tagasi kutsuda.
 J. Telgmaa (91): Riigikogu võib muutuda pealinnakeskseks globaalpoliitikt ajavaks koguks.
 J.Otto (123): § tervikuna välja jätta, kuna Riigikogu liige peab vastutama oma tegevuse eest Riigikogus.
 I.Pärtelooeg (174): Riigikogu liige kannab tingimata vastutust poliitiliste avalduste eest, mis on suunatud Eesti Vabariigi vägivaldsele kukutamisele või inimesevastastele kuritegudele.
 U.Tihkan (286): Riigikogu liige peab olema seotud mandaadiga.
 § 59 Pärnu majaanikud (2): Täiendada: Riigikogu liige ei tohi kuuluda tulundusliku ettevõtte juhatusse ega nõukogusse.
 T.Käbin (57): siin peaks olema fikseeritud ka keeld täita tulunduslike ühingute ning liitude juhatusse või nõukogu liikme ülesandeid, kuigi ehk arvatakse, et selle probleemi lahendab seadus: Mis aga on siin olulisem - kui tasu võib muuta ainult Riigikogu järgmise koosseisu kohta, siis vähemalt lähiaastail toimuvad valimised 3 - 4 korda aastas.
 T.Ü.(68): lisada: Tasu saamise tingimused, selle liigid,....
 J. Telgmaa (91): Jätta välja, see tuleks lahendada seadusega riigikogu liikme staatusest.
 Kuus (130): Riigikogu liikmete ja valitsuse palgad peaksid olema arvutatud lähtudes miinimumpalgast.
 § 62 T.Käbin (57): Riigikogu juhataja ning juhataja asetäitjad tuleb valida Riigikogu volituste ajaks, mitte üheks aastaks.
 H. Pool (90): Välja jätta, kui vaja, siis ettenäha seaduses Riigikogust.
 § 63 A.Lang, RH 3.01.: Laskurkorpuse veteranid (1). Pärnu majaanikud (2), V.Erm (52), H.Välimere (129) : Riigikogu kvorum liiga väike. Erakorralisel istungil peaks kvorum olema 2/3 Riigikogu koosseisust; (veteranid).
 Pärnu majaanikud (2): Sõnastada: Riigikogu on otsustusvõimeline, kui korralisel istungil on kohal vähemalt pool ja erakorralisel istungil üle poole tema koosseisust.
 U.Rohtvee (16), ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): ... kohal vähemalt üle poole ja erakorralisel istungil üle kolmveerandi koosseisust.
 Kikas (17), E.R.(40), ÜRRE (60), T.Ü.(68), Hiit Maavalikoogu (92), A.Randlaine (194), R.Laiva (201), M.Põlder (204), J.Kangro (264): ... korralisel istungil kohal vähemalt pool ja ...

H.Lindmäe (46), K.Viese (183), Ü.Raiend (269): ... korralisel vähemalt pool ja erakorralisel 2/3 saadikuist.

I.Rooni (64), E.Suits (147): ... korralisel istungil kohal üle poole ja erakorralisel vähemalt 4/5 Riigikogu koosseisust.

Eesti Maaliit (83), E.Mölder (126), R.V. (140), U.Knaps (209): ...istungil on kohal üle poole tema koosseisust.

H. Pool (90), V.Ignatjev (132): ...otsustusvõimeline, kui korralisel ja erakorralisel istungil on kohal üle poole tema koosseisust.

K.Reinberg jt. (190): Riigikogu korralistest koosolekutest võtab osa 3/4 liikmetest ja erakorralisest 7/10.

§ 66 J.Hirvonen (37): sõnastada järgmiselt: Riigikogu aktid võetakse vastu poolthääle enamusega ja vähemalt "N" poolthäälega, kui põhiseaduses ei ole sätestatud teisiti...

V.Ignatjev (132), prk. Näkk (133), 20 allkirja (134): Riigikogu aktid võetakse vastu kui poolthääle hääletab 50% + 1 kohalolnud saadikuist.

§ 68 A.Pinding (143): Aru väiks pärida ka kaitseväge ülemjuhatajalt.

§ 69 Vaher (255): § tuleks ära jätta, sest Riigikogu ei ole kohtuorgan. Sama kehtib ka §-de 77 ja 92 kohta.

IV peatükk J.Järvine (54), G.Koskel (112): Riigikogu asemel Parlament. Hiiu Maavolikogu (92): Riigikogu võib laiali saata rahvaalgatuse korras.

Rapla Maavolikogu (93): peaks olema toodud Riigikogu liikmete ametivande tekst.

J.Otto (123): Täiendada uue §-ga järgmises sõnastuses: Riigikogu töö keeleks on eesti keel.

E.Kudisiim (167): Teha uus paragrahv, mis loetleks Riigikogu liikmete õigused ja kohustused.

V PEATÜKK

Riigivanem

§ 70 H. Grabbi, RH 30. 12. 1991, Pärnu majaelanikud (2), H.Kikas (4), (6), A.Palm (19), K.Rand (34), A.Must (36), H.Kirss (42), K.Rõngelap jt.(44), I.Sooman (45), H.Lindmäe (46), A.Läänesaar (47), M.Alev jt.(49), Rööpson (51), E.Ots (53), J.Järvine (54), T.Käbin (57), Õigusvastaselt Represseeritute Rahvuslik Erakond (60), E.Pillikese jt.(61), L.Bernthal jt.(62), T.Ü.(68), N.Reitel (71), EAÜS (74), E.Aru (75), V.Asmer (76), F.Saar (80), H. Pool (90), V.Leesme jt. (95), H.Mölder (98), perek.Vaibla (100), M.Tihane jt.(109), M.Tammekänd (111), G.Koskel (112), A.Kurm (118), S.Hiidma (119), L.Aulas (122) J.Otto (123), E.Mölder (126), H.Kuus (128), V.Ignatjev (132) prk. Näkk (133), 20 allkirja (134), Rimmelgas jt. (135), E.Inti (137), T.Ollema jt. (138), R.V. (140), 25 allkirja (151), R.Vides (153), M.Vaher (154), A.Roos jt. (157), H.Tulviste (161), A.Veedla (163), H.Rikas (165), E.Kudisiim (167), A.Lemsalu (168), S.Rebane (170), E.Veber (172), K.Hein (181), K.Viese (183), A.Vaher jt. (185), A.Passup (188), M.Maripuu (189), A.Randlaine (194), Jõgeva Maavalitsus (198), L.Piirsoo (203), M.Pälder (204), G.Saar (206), H.Zimmermann jt. (208), U.Knaps (209), Eesti Naisüliõpilaste Selts (210), M.Vernik (213), L.Alton (215), A.L (217), J.Arvola (220), K.Liiv (227), V.Käbi (233), E.Aule (246), R.Reiman (251), E.Vasarik (252), I.Püse jt.(256), M.Tammelaan (258), V.Mägi (260), U.Pagel (262), T.V.(266), E.Kaljuvee (268), Ü.Raiend (269), Ü.Vähk (273), perek. Salumets jt.(279), U.Tihkan

(286), V.Pommer jt.(292): Votta riigipea nimetuseks "riigivanema" asemele "president".

Laskurkorpuse veteranid (1), L.Palgi jt.(249): Toetavad riigivanema nimetust.

A.Neemre (127): Eesti rahvas soovib ise otsustel valimistel valida riigi presidenti kui ka Riigikogu. Rahva hääl on Jumala hääl. Järelikult jonnib PA praegu Jumala endaga. Hea poole see ei vii.

J.Arvola (220): Põhiseaduse eelnõu järgi ei saa riigivanem olla riigivõimu ühtsuse kandja.

§ 71 ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikugrupp (58): p.3 sõnastada järgmiselt: määrab Riigikogu uue koosseisu korralised ja ennetähtaegsed valimised vastavalt põhiseaduse § -le 54.

Rimmelgas jt. (135): Lisada presidendi alluvusse julgeoleku teenistus ja kaitsejõudude juhataja kaudu riigikaitse.

J.Lippmaa (303): p.12 välja jätta.

Eesti Vabariigi Riigikontroll (304): täiendada: riigikontrolöri ettepanekul nimetab ametisse ja vabastab ametist riigikontrolöri asetäitja ja peakontrolörid.

§ 72 A.Leps, PM 28.12.1991, A.Lang, RH 3. 01. H.Grabbi RH 30. 12.1991, Laskurkorpuse veteranid (1), Pärnu majaelanikud (2), H.Kikas (4), H.Linnuse (5), E.Purge (7), K. Mäe (8), L.Räugel (15), U.Rohtvee (16), Kikas (17), A.Kirss (18), E.Rebane jt.(32), E.K.(33), A.Must (36), E.Saar (39), E.R.(40), A.Maspuran jt.(41), H.Ader (43), I.Sooman (45), H.Lindmäe (46), V.Kits (48), M.Alev jt.(49), Rööpson (51), E.Ots (53), L.Õispuu (55), T.Käbin (57), Õigusvastaselt Represseeritute Rahvuslik Erakond (60), E.Pillikese jt.(61), L.Bernthal jt.(62), H.L.(63), I.Rooni (64), T.Ü.(68), N.Reitel (71), T.Kants (72), A.Kukk jt.(73), Eesti Akadeemiline Õigusteaduse Selts (74), V.Asmer (76), F.Saar (80), Eesti Maaliit (83), H. Pool (90), J. Telgmaa (91), Hiiu Maavolikogu (92), L.Griin (94), V.Leesme jt. (95), V.Ilves (96), H.Mölder (98), perek.Vaibla (100), A.Soonik (102), F.Moor (104), M.Tihane jt.(109), V.Hinndrens (110), M.Tammekänd (111), G.Koskel (112), V.Saar (113), E.Mets (114), A.Kurm (118), S.Hiidma (119), A.Toome (120), L.Aulas (122) J.Otto (123) E. Mölder (126), H.Kuus (128), K.Välimere (129), A.Mägi (131), V.Ignatjev (132), prk. Näkk (133), 20 allkirja (134), Rimmelgas jt. (135), A.Luts (136), E.Inti (137), T.Ollema jt. (138), O.Toomet (139), H.Varang (144), V.Grünberg (145), E.Suits (147), Eesti Maaametiühingute Liit (149), Koitla ja 25 allkirja (151), Viimsi Autovedude 289 osavõtjaga koosoleku nimel M.Lambin (152), A.Roos jt. (157), K. Aarop (158), A.Liim (159), S.Alajõe (162), R.Eichhorn (164), H.Rikas (165), E.Kudisiim (167), A.Lemsalu (168), S.Rebane (170), E.Veber (172), MEMENTO (179), J.Arro (180), K.Viese (183), S.Laande jt. (184), A.Vaher jt. (185), M.Maripuu (189), K.Reinberg jt. (190), R.Kuningas (191), E.Keller (192), R.Koni (195), H.Piirisild (197), Jõgeva Maavalitsus (198), R.Laiiva (201), L.Piirsoo (203), M.Pälder (204), G.Saar (206), R.Pallo (207), H.Zimmermann jt. (208), U.Knaps (209), Eesti Naisüliõpilaste Selts (210), J.Selirand (212), M.Vernik (213), V.Tasa (214), L. Alton (215), A.L.(217), M.Alamae (218), P.Varju (219), J.Arvola (220), M.Ernits jt. (221), L.Kaber (224), H.Tammets (225), L.Öpp jt. (226), K.Liiv (227), A.K.(230), A.Viitmann (231), S.Liik jt. (232), R.Sule jt. (235), S.Tammiste (236), E.Homan (240), L.Klaad jt. (241), E.Aule (246), M.Karelsen (247), H.Piin (248), R.Peiman (251), T.Sisask (253), A.Kukk ja

112

24 allkirja (254), Vaher (255), I.Põse jt.(256), R.Juurikas (257), A.Aas (261), U.Ragel (262), J.Kangro (264), H.Vaaks (265), T.V.(266), V.Pinn (267), E.Kaljuvee (268), Ü.Raiend (269), J.Takjas (270), M.Kaasik jt.(271), Ü.Vähk (273), A.Veinberg ja 9 allkirja (275), ESDP kongressi otsus (277), V.Velvelt (278), perek. Salumets jt.(279), Tartu Maavolikogu (282), E.Lepik (281), U.Tihkan (296), V.Pommer jt.(292), C.Villmann(296), M.Kaasik (297), S.Rank jt.(298), A.Kask (300): Riigipea peab valima rahvas.

H.Kikas (4): Presidendi valib rahvas hääletenamuse põhimõttel. Kandidaadi ülesseadmise õigus on kõigil EV juriidilistel isikutel kui ka üksikisikudel (tuleb rakendada kautsiõni).

H. Pool (90): Presidendi ülesseadmise õigus on rahval poliitiliste erakondade ja liikumiste kaudu. ...kes on vähemalt nelikümmend aastat vana ja mitte üle pensioniea.

ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): lg.3 -le lisada: terve ja teovõimeline inimene vanusega mitte vähem kui 40 ja mitte rohkem kui 60 aastat.

E.Jaaksoni (66): lg.3 sõna "võib" asemel "saab"

E.Tamm (69), A.Veisserik (82), I.Pärtalpoeg (174), L.Palgi jt. (249), V.Tikk (263): Riigivanema valimised peaksid toimuma valijameeste poolt.

I.Vares (293): Riigivanema peab valima Riigikogu.

§ 73 lg. 3 A.Leos, PM 28. 12. 1991, Rapla Maavolikogu (93): Lisada riigivanema vande tekst.

M.Alev jt.(49): Vande tekst võtta 1938 a. põhiseadusest.

Remmelgas jt. (135): President valitakse ametisse 4. aastaks.

ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikugrupp (58): esimesele lausele lisada: ja mitte 2 tähtaega järjestikku.

M.Tammelaan (258): jätta ära sõna: "järjestikku".

§ 74 R.Laiva (201): p.3 teha parandus: "Riigikogu koosseisu 2/3 hääletenamusega ..."

§ 75 A.Palm (19): Kumb kahest asejuhatajast täidab Riigikogu juhataja ülesandeid?

§ 84b T.Kotli (160): Eelviimane lõige: Kui peaminister jääb "panema" haige ministri kohustusi teise ministri "peale", jääme ka edaspidi sõelaga vett kandma.

§ 80 H. Pool (90): Peaministri kandidaadiks võib olla Eesti kodanik, kes on vähemalt kolmkümmend aastat vana ja mitte üle pensioniea vana. Temale kehtestada ametivande andmise nõue.

V peatükk A.Lang RH 3. 01.

Eelnõu ei vasta küsimusele, millistel tingimustel ja kui suure hääletenamusega riigivanem ametisse valitakse.

H. Grabbi RH 30.12.1991., Üigusvastaselt Represseeritute Rahvuslik Erakond (60), E.Pillikse jt.(61), L.Bernthal jt.(62), H.Sild jt. (101):

Allutada ülemjuhataja kaudu riigikaitse selgalt presidendile. Lisada presidendile alluvusse riigi julgeolekuteenistus. Anda presidendile õigus esitada kõik riigikohtunikud ja suursaadikud, kusjuures Riigikogu saab kinnitamisest keelduda koosseisu kolmeviieendikulise hääletenamusega. Rajada presidendile eesistumisel kooskäiv kaitse- ja välisnõukoogu. Rajada presidendile juurde ombudsmani amet.

T.Kants (72): Riigivanema kandidaati peab saama esitada rahvas 10 000 allkirja kogudes ja 3 suurt (1000 ja enam)

rahvakooosolekut, kelle enamuse poolt esitatakse kandidaat.

S.Pihlak (115): Riigivanema volitusi ei tohiks enam suurendada.

VI PEATÜKK

Valitsus

Valitsuse ametite nimedega word.

§ 81 H. Grabbi, RH 30. 12. 1991: Anda riigipeale õigus kuulutada välja uued Riigikogu valimised, kui riigikogu lükkab tagasi kolm peaministri kandidaati 60 päeva jooksul.

ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): lg.2 viimane lause ja lg.3 sõnastada järgmiselt: Kui ka see peaministri kandidaat ei saa enamust hääletest, siis peab Riigikogu 14 päeva jooksul kinnitama ametisse iseenda poolt valitud peaministri kandidaadi.

A.Kaidja (108): Anda Riigivanemale 3 katset valitsuse kujundamiseks.

A.Sõber (121), Rakvere Maarahvaliit (141), A. Roos jt. (157), K.Aarop (158), K.Viese (180): viimane lõige välja jätta.

§ 82 H. Pool (90): Riigivanem nimetab ..... võttes neilt ametivande.

§ 84 H. Pool (90), V.Hindrens (110): Lg. 4 välja jätta, kuna kordab § 82 lg.2.

§ 86 Kikas (17): ... kirjaliku nõude esitama vähemalt üks neljandik Riigikogu koosseisust ...

J. Telgmaa (91): Jätta välja umbusaldus üksikule ministrile, see on valitsuse siseasi.

A.Randlane (194): Lg. 1 Riigikogu otsus siduda riigivanema nõusolekuga.

VI peatükk T.Käbin (57): pealkirjaks võiks olla: Vabariigi Valitsus, sest valitsusi on väga mitmesuguseid.

V. Ilves (96): lisada uus § : Eesti Vabariigi Valitsusel kindlustada, et muulaste arv Eestis ei ületaks 3 - 4 % põhirahvusest.

VII PEATÜKK

Seadusandlus

§ 90 T.Käbin (57): välja jätta. See tuleb lahendada seadusega, sest ka Riigikogu komisjonides võib arutamiseks olla selliseid küsimusi, mille juures võivad olla ainult komisjoni liikmed.

§ 94 A.Lang, RH 3. 01, A.Veisserik (82), Eesti Maaliit (83), 8 allkirja (125), E.Veeorg jt.(177), A.Vaher jt. (185), Jägeva Maavalitsus (198), R.Kaasik jt.(271), U.Tihkan (286): Riigipeal peaks olema seadusandliku algatuse õigus.

Üigusvastaselt Represseeritute Rahvuslik Erakond (60), Hiiu Maavolikogu (92), L.Aulas (122) K.Välimere (129), R.Pallo (207): rahvale ja riigipeale tuleb kindlustada seadusandliku algatuse õigus.

§ 95 Lg. 2 A.Leos, PM 28.12.1991: Kui riigivanem ei kirjuta seadusele alla, tuleb see panna rahvahääletusele. Kui rahvas on riigivanema poolt, läheb riigikogu laiali, kui riigikogu poolt, kirjutab riigivanem seadusele alla.

H.Grabbi, RH 30.12. 1991. A.Kaidja (108), prk. Näkk (133), 19 allkirja (134): Riigivanema veto tühistamiseks vajalik Riigikogu koosseisu kolmeviieendikuline hääletenamuse.

H.Kikas (4): Ei tohi kasutada sunnimeetodit, seadus

113

tuleb enda rahvahääletusele.

J.Hirvonen (37), V.Ignatjev (123): sõnastada järgmiselt: Riigivanem kirjutab Riigikogu poolt vastuvõetud seadusele alla 14 päeva jooksul, arvates seaduse vastuvõtmisest, või saadab seaduse sama tähtaja jooksul motiveeritult tagasi Riigikogusse. Riigikogu võib tagasisaadetud seaduse võtta vastu muutmatul kujul uuesti, Riigikogu koosseisu häälteenamusega, mille Riigivanem kirjutab alla. (ei saada tagasi)

I.Rooni (64), Rapla Maavolikogu (93), H.Mölder (98), A.Sõber (121), K.Aarop (158), K.Viese (183): lg.2 tuleks muuta: ... kui Riigikogu võtab riigivanema poolt tagasi saadetud seaduse 2/3 häälteenamusega muutmata kujul uuesti vastu, kirjutab riigivanem seadusele alla.

Eesti Maaliit (83): riigivanema veto kummutatav koosseisu häälteenamusega.

§ 97 T.Käbin (57), ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): jätta välja lg.2.

J.Külm (142): Alustada paragrahvi sõnadega: "Riigivanemal ja Riigikogul on õigus..."

§ 99 T.Kotli (160): ... ei ole võimalik kokku tulla.... on määratlemata.

VIII PEATÜKK

§ 100 H. Pool (90): 11) riigikontrolli ja õiguskesktsleri seadust.

J. Telgmaa (91): lisada: seadust Riigikogu liikme staatusest.

A.Lemsalu (168), L.Kaber (224): Lisada kodakondsusseadust.

§ 101 T.Käbin (57): vahetada kaks esimest lauset.

§ 102 H.Kikas (4): Eesti Panga presidenti ei ole vaja, dulbeerib Eesti Panga nõukogu.

V.Kits (48): kehtestada Eesti Panga nõukogu esimehe ja Eesti Panga presidendi ametiaja kestvus.

V.Asmer (76): Kust tuleb EP nõukogu!

§ 105 S.Alajõe (162): Asendada 75 päeva 60-ga.

§ 109 L.Räägel (15): Kui Riigikogu ei võta riigieelarvet vastu, siis las rahvas otsustab, kas saadab valitsuse või Riigikogu erru.

T.Käbin (57): asendada 75 päeva kolme kuuga.

ÜN "Koostöö ja võrdõiguse" saadikurühm (58): § välja jätta.

IX PEATÜKK

§ 110 V.Mägi (260): Uus redaktsioon: Eesti Vabariigi välissuhete aluseks on positiivne neutraliteet ja heanaaberlikkus.

§ 112 H. Linnuse (5), E.R.(40), T.Ü.(68), V.Asmer (76), O.Sukk (99), S.Alajõe (162), U.Ussisoo (171), H.Sootalu jt. (178), Jõgeva Maavalitsus (198), T.Jõgi (205), M.Ernits (221), V.Vilimaa (239), V.Mägi (260): Ei pea õigeks Tartu Rahulepingu sissetoomist põhiseadusesse.

K.Mäe (8): Välja jätta " ... ja teiste riikidevaheliste piirilepingutega".

Kikas (17): Eesti maismaa piir on määratud riikidevaheliste piirilepingutega. Eesti õhupiir ....

E.K.(33): Eestile ei ole vaja Narva taguseid venelasi omadele veel lisaks.

T.Käbin (57): § välja jätta.

J. Telgmaa (91): Jätta välja Tartu rahu, sest see pole setudele näiteks parim lahendus.

J.Otto (123): Sõnastada järgmiselt: "Eestimaa esmapiir on määratud 1920. aasta 2. veebruari Tartu rahulepinguga. Eesti mere ja õhupiir..."

A.Lemsalu (168): Riigipiiri muutmise otsus vajab koosseisu 4/5 häälteenamust.

§ 113 R.Müllerson: Lisada lg. : Eesti Vabariigi välislepingud on kohustuslikud kõigile riigiorganitele, ühiskondlikele organisatsioonidele, juriidilistele ja üksikisikutele.

MEMENTO (179), M.Kaasik jt.(271): Lg. 2 välja jätta.

X PEATÜKK

§ 114 K. Mäe (8) EV-s alalise elamisloaga viibivad teiste riikide kodanikud on kohustatud osa võtma päästeteenistusest ja asendusteenistusest.

V.Mägi (260): Uus redaktsioon: Eesti on demilitariseeritud tuumavaba riik.

§ 116 J.Lippmaa (303): jätta esimene lause välja.

§ 117 H.Lindmäe (46): presidendil peab olema õigus ainuisikuliselt määrata ametisse kaitseväge ülemjuhataja.

X peatükk A.Leps, PM 28. 12 1991: Peatüki sisu ja mõte väheütlev ja arusaamatu.

T.Käbin (57): vajab terminoloogilist ja redaktsioonilist täpsustamist.

J. Telgmaa (91): Ei selgu, milleks luuakse EV kaitsejõud. Kas need kaitsevad riiki välisvaenlase eest, kodanikke vägivald eest, või hoopiski riiki kodanike eest.

§ 118 8 allkirja (125): Presidendil peab olema õigus kuulutada välja eriolukord.

X peatükk K.Hein (181) väga ebamäärane peatükk.

R.Kuningas (191): Lisada uus paragrahv: Keelatud on võõrvägede viibimine Eesti Vabariigi territooriumil.

XI PEATÜKK

§ 122 ja 123 T.Käbin (57): samad asjad tuleb öelda lühemalt ja selgemalt.

§ 123 H.Kikas (4):

Sõnastada: 1) Kõigi EV territooriumil asuvate asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide majanduslikku tegevust vastavalt kehtivale seadusandlusele.

2) Kõigi EV territooriumil asuvate asutuste, ettevõtete ja organisatsioonide rahaliste vahendite ning materiaalsete väärtuste kasutamist ja säilimist.

I.Pärtelpeeg (174): Riigikontroll peab kontrollima ka riigieelarve täitmist nii kulude kui ka tulude osas.

R.Koni (195): Täiendada: kontrollib riigitulu maksude arvestamise õigsust ja maksuameti tööd.

W.Liiv (196): p.4 asendada: Nende ettevõtete majanduslikku tegevust, kus riigil on aktsiaid või põhikapitali, samuti neid, kelle laenu või lepinguliste kohustuste täitmist garanteerib riik.

§ 124 H. Pool (90): Riigikontrolöriks võib olla Eesti kodanik, kes on vähemalt kolmkümmend viis aastat ja mitte üle pensioniea vana. Temale kehtestada § 89 nõuded ja ametivande andmise nõue.

Eesti Vabariigi Riigikontroll (304): volituste kestvus peaks olema 7 aastat.

XII PEATÜKK

Õiguskantsler

XII peatükk Laskurkorpuse veteranid (1): Välja jätta. Jälle üks muidusõja koos oma kooskonnaga Toompeal.

T.Käbin (57): tuleb märkida, et kohtunikud nimetatakse ametisse eluajaks, kuid mitte kauemaks kui 65-nda eluaasta täitumiseni. Ara jätta pikk jutt nende vabastamise alustest.

Palju täpsemini on vaja piiritleda, kuidas kohus tegelikult kaitses inimeste õigusi.

Rapla Maavolikogu (93): praeguse redaktsiooniga ei ole tagatud kohtuvõimu sõltumatus.

H.Möldel (98): Riigikohtu esimees peaks olema valitud rahva poolt.

XIII PEATÜKK

§ 130 H. Pool (90): Õiguskantsleriks võib olla eesti kodanik, kes on vähemalt kolmkümmend viis aastat ja mitte üle pensioniea vana. Temale kehtestada § 89 nõuded ja ametivande andmise nõue.

V.Hindrens (110): kas õiguskantsler võib ametis olla 1,2 või 3 perioodi järjest.

A.Mägi (131): Miks on volituste aeg just 7 aastat, võiks olla 4 aastat, nagu Riigikogul.

§ 132 EV PA VI toimikond (59): asendada lg.2 sõna "kohtule" sõnapaariga "pädevale organile".

J. Telgmaa (91): Jääb võimalus 20 päeva jooksul tegutseda ebaseaduslikult.

§ 135 M.Tammekänd (111): Eesti Vabariigi kohtuvõimu teostavad sõltumatud, parteituid vandekohtunikud.

§ 137 A.Palm (19): Ebaselge on erikohtute ja erakorraliste kohtute omavaheline mõiste.

§ 139 V.Kits (48): kehtestada Riigikohtu esimehe vanusepiir.

§ 141 A.Leps, PM 28. 12. 1991: On lubatud, et õiguskantsler kui riigipea juures olev ametiisik, oleks seotud kohtute tegevusega.

XIII peatükk Vaher (255): Kohtunike sõltumatus tagatakse ainult nende valimisega rahva poolt.

Eesti Nudistide Selts (280): Kohtunike volituste aeg tuleks kehtestada sama, mis riigikogul.

XIV PEATÜKK

Omavalitsused

§ 146 Nimi loetamatu (3), I.Pärtelboeg (174), E.Aule (246): Anda valimisõigus ainult kodanikele, sõnastades paragrahvi järgmiselt: Hääleõiguslik on kohaliku omavalitsuse valimisel seadusega sätestatud tingimustel Eesti Vabariigi iga kodanik, kes on vastava kohaliku omavalitsuse maaalal elanud vähemalt ...

aastat.

H.Kikas (4): Anda valimisõigus ainult kodanikele, sõnastades paragrahvi järgmiselt: Hääleõiguslik on kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel kõik EV kodanikud, kes on saanud 18 aastat vanaks ja elavad püsivalt vastava omavalitsuse maaalal.

K.Mäe (8): Asendada: ... elab vähemalt kümme aastat ...

H. Pool (90): kohaliku omavalitsuse volikogusse võib kandideerida iga vähemalt kahekümne ühe aastane Eesti kodanik.

Unt (130), K.Aarop (158), T.Kotli (160): Pole selge, kes võib kandideerida volikokku. Kui iga kodanik, kes omab sissekirjutust, siis näiteks Tallinnas sattub sinna vaid mõni eestlane.

§ 148 L.Räägel (15): Las rahvas otsustab ühistu põhimõttel, mida nad endale ehitavad ja kui andekaid arste ja õpetajaid oma lastele soovivad.

Kirss Aleksander (1): Ei ole nõus, et kohalik omavalitsus võib kehtestada ja panna peale koormist.Kogu Eesti Vabariigis peaksid kehtima ühtsed makdus ja koormised.

H.Metsvahi (50): XIV ptk. välja jätta.

XIV peatükk V.Asmer (76), Hiiu Maavolikogu (92), Eesti Maaametiühingute Liit (149), K.Viese (183): Omavalitsuste struktuur tuleks põhiseaduses kindlaks määrata.

Hiiu Maavolikogu (92): kohalik omavalitsus peab sisaldama mõisteid maakond, linnapea, maavanem. Kohalike omavalitsuste ettepanekul kinnitab maavanema ja linnapea ametisse presitent.

E.Möldel (126): Kohaliku omavalitsuse (vald, maakond) valimise ja moodustamise kord vajab konkreetsemat käsitlemist.

K.Välimere (129): Lahendamata on kohaliku omavalitsuse olulised küsimused, mis tingimata peaksid olema kajastatud põhiseaduses.

E.Inti (137), A.Vaher jt. (185): Lahendamata on maavanemate määramise protseduur.

R.Sule jt. (235): Omavalitsuste õigused ja kohustused peavad olema kooskõlas kohaliku omavalitsuse, Euroopa Hartaga.

J.Ginter (283): Taodelda kohalikele volikogudele õigus kohalikku eelarvesse laekuvate maksude osas otsustada, milliseid makse ja maksumäärasid kasutada.

XV PEATÜKK

Põhiseaduse muutused

§ 150 K. Mäe (8): ... on vähemalt kolmandikul ...

H.Lindmäe (46): algatamise õigus on vähemalt poolel Riigikogu koosseisust.

M.Alev jt.(49), Õigusvastaselt Represseeritute Rahvuslik Erakond (60), Hiiu Maavolikogu (92): põhiseadust saab muuta ka rahvaalgatuse korras.

ÕRRE (60), T.Õ.(68), J.Arro (180): riigipeale peab andma põhiseaduse muutmise algatamise õiguse.

L.Bernthal jt.(62): põhiseadust ei tohi ilma rahvahääletuseta muuta.

§ 152 K. Mäe (8): Asendada: ... kui selle poolt on vähemalt pool riigikogu koosseisu.

§ 153 M.Kaasik jt.(271): Lisada loetelusse II peatükk.

XV peatükk A.Leps, PM 28. 12. 1991, O.Toomet (139): Rahval peab olema õigus põhiseadust muuta rahvaalgatuse korras.

*** EAÕS (74), O.Toomet (139): rahvaalgatuse instituut tuleb taastada.

*** O.Toomet (139): Kõrgemates riigiametites ei tohi töötada lähedased sugulased.

*** T.Ü.(68), F.Saar (243): põhiseadus oleks otstarbekas kehtestada AJUTISENA, näiteks 4 aastaks - et oleks aega alalise põhiseaduse põhjalikumaks ettevalmistamiseks ning osalt ka vahepeal muutuvate olude arvessevõtmiseks.

*** E.Rebane jt. (32): Peaministri peab valima rahvas.

*** H.Kikas (4): Riigikogu liikmed, volikogude liikmed ja omavalitsuste töötajad ei tohiks kuuluda mingisuguste organisatsioonide, aktsiaseltside ja igasuguste seutuste koosseisu.

*** Perek. Offmann jt. (14): 1) Kõigil püsielanikel peab olema võimalus valida rahvaesindusorganitesse nende huve esindav saadik.

2) Kõigi haldustasemetel valitsusorganitel kõrval peab olema rahvaesindusorgan, mille kohustus on tagada valitsemisorganite tegevus maa ja rahva huvides.

3) Kõigil rahvaesindajatel on kohustus toimida nende poolt esindatavate inimeste ja piirkondade vajaduste huvides ja nad vastutavad selle eest.

4) Eesti Vabariigi riigijuhtimise funktsiooniks peab olema oma riigi, selle elanike, looduse ja kultuuri, samuti eesti rahvuse säilimise, normaalse tootmise ja arengu tagamine. Nende funktsioonide täitmine tuleb teha riigi juhtorganitele ja juhtidele kohustuslikuks.

*** Kikas (17): Tuleks kaaluda piiratud koosseisuga Riiginõukogu loomist, mis asuks tegevusse koheselt sõjaseisukorra või erakorralise seisukorra väljakuulutamisel.

*** H.Kikas (4): Kasutada mõistet "Eesti Vabariigi kodanik".

*** T.Kotli (160): Põhiseaduses tuleb viidata konkreetsetele seadustele. Tuleb selgitada või ühtlustada seadus sätestab, seadus tagab jne. Ei sobi aga kindlasti seadusega pandud.

*** R. Rimmel (11): Liiga palju võõrsõnu, kasutada rohkem sünonüüme.

*** F.Saar (80): tuleb kasutada sõnasid "Eesti Vabariigi Riigikogu", "Eesti Vabariigi president", mitte Eesti Riigikogu, Eesti president jne.

*** E.Tamm (69), T.Kotli (160): Eesti rahvas, Eesti kodanik, Eesti rahvusest isik, kõik inimesed, igaüks (keegi), elanikond, hääleõiguslik kodanik. Nende mõistete omavaheline seos ei ole määratud ega ole lõpuni arusaadav ka kogu teksti läbitöötamise järel.

*** MEMENTO (179): Teha eraldi uus peatükk: "Õigusvastaselt repressseeritud isikute õigused".

*** J.Arvola (220): Riigi kõrgemate ametnike kandidaadid peab esitama riigivanem ja nad kinnitab ametisse Riigikogu.

*** P.Kask (228): Sõna "sätestama" kasutamine tuleb ühtlustada: seaduses sätestatud korras (alusel), seaduses sätestatakse jne.

*** V.Tikk (263): §-des 64 ja 94 esinev sõnaühendus "saadikurühm". See on vastuolus §-ga 58, kus on kirjas, et Riigikogu liige ei ole seotud mandaadiga. Peale vande andmist ei saa teda enam nimetada saadikuks.

Arvamused ja kommentaarid:

§ 35 A.Leps, PM 28. 12. 1991: Sõnastus on übe.

§ 52 lg. 2 A.Leps, PM 28. 12. 1991: Jumala pärast, mida see tähendab?

§ 59 Laskurkorpuse veteranid (1): Jälle pihku mandaat spekulatsiooniks ja eesti rahva vere imemiseks.

Võimalikud vastuolud

§ 46 ja § 146 on vastuolus: kõrgeima riigivõimu teostamisel, osalevad mittekodanikud. Ants Lang, RH 3. 01.

§ 5 ja § 10 on vastuolus: T.Ü.(68), E.Tamm (69)

§ 21 ja § 22 ei ole omavahel kooskõlas. A.Pinding (143).

Eesti Nudistide Selts (230): § 10 lg.1 ja § 11 vastuolus, kuna § 11 tühistab eelmise. § 11 on diskrimineeriv kõigi nende inimeste suhtes, kelle kõlblusnormid ei lange ühte üldtunnustatutega.

Küsimused, mis väljuvad põhiseaduse raamidest:

A.Leps, PM 28. 12. 1991: Keda mõeldakse "Eesti rahvas" all, kes võtab vastu põhiseaduse?

Laskurkorpuse veteranid (1): Kes võtab vastu põhiseaduse, kui ei ole veel kodanikkonda?

Pensionärid peaksid saama isikutunnistuse tasuta.

Kodakondsust ei tohiks anda kergetäieliselt.

E.Saar (39): saadikute registreerimine Riigikogusse ainult kautsioni vastu. (ja parem kui valuutas)

N.Reitel (71): Eesti Komitee omaalgatuslikke isikutunnistusi ei kavatse me tunnistada ega omandada.

J.Tungal (81): Praeguses erakorralises arengufaasis tegelda mingi tulevase unelmriigi siseprobleemidega on rahva huvide otsene reetmine!

Muud ettepanekud

A.Üunapuu (10): Rahvaarutelul pakutavad parandused tuleb läbi vaadata kellelgi muul kui eelnõu koostajail endil.

Perekond Marmor (11): Põhiseaduse palume Ülemnõukogus vastu võtta nii, nagu ta on esitatud ajalehes.

L.Räigel (15): Vastavalt §-le 1 on riigivõimu kandja rahvas, järelikult tuleb kõigepealt rahvalt referendumil küsida, kui palju on nad nõus riigile jagamiseks rana teenima.

ÕPPE (60): Riigivanema, peaministri jt. kõrgete riigitegelaste kohtumõistmiseks peaks olema Riigikontu juures vandekohus.